

KJAK

Greining – Ein føroyskur trygdar- og verjufelagsskapur

fyri, at Tilbúgvingarráðið og Tilbúgvingarmálmál

Henrik Weihe Joensen
ráðgevi í trygdar-, verju- og tilbúgvingarmálum

1. Inngangur

Nógv týðir upp á, at avbjóðingin við at handfara Sea Shepherd felagsskapin ikki í nóg stóran mun er viðgjørd í formligu kørmunum hjá Tilbúgvingarráðnum. Høvuðsorsøkin til hetta afturhaldni er, at danskir myndugleikar ikki ynskja, at trygdarpolitisk mál, sum Sea Shepherd felagsskapurin er ein partur av, verða sett í talu í Føroyum sum eitt trygdar- og verjumál. Tí vera mál sum til dømis Sea Shepherd ikki umrødd í einum føroyskum Tilbúgvingarráðið, sum er skipað sambært løgtingslóg um tilbúgving. Ein nærri grundgeving fyri hesum uppáhaldi kann lesast í einari greining, sum eg skrivaði fyrr í ár, og sum sæst á leinkjuni her <http://www.tiljar.fo/greinar/blog4.php>

Tá átrokandi trygdar- og verjupolitisk mál viðvíkjandi Føroyum ikki vera sett í talu og umrødd í røttum samanhangi sum til dømis í Tilbúgvingarráðnum, so verður eisini tann lóggáva, sum verður gjørd á økinum, skeiklað. Tað hava vit sæð í sambandi við grindalógina, sum eg skrivaði eina grein um fyrr í ár, og sum kann lesast á leinkjuni her <http://www.tiljar.fo/greinar/blogio.php>

Ein onnur orsök til, at Sea Shepherd felagsskapurin ikki er viðgjørður í Tilbúgvingarráðnum, er allarhelst tann, at formaðurin í ráðnum, sum var deildarstjóri á Brunaeftirlitinum, nýliga er farin úr starvið.

Tað vil við øðrum orðum siga, at tað bæði er ein politisk/skipanarlig- og persónlig forðing fyri, at Sea Shepherd felagsskapurin verður viðgjørður í Tilbúgvingarráðnum. Hesar forðingar má og kann tað gerast nakað við, men tað hevur raðfesting sum fyritleygt, at tað verður orðaður ein trygdar- og verjupolitikkur í ríkisfelagsskapinum, sum eisini fatar um føroyska samfelagið. Verður Føroyar einaferð í framtíðini ein sjálvstøðug tjóð, so verður trygdarpolitikkurin tillagaður við atli til Føroyar sum ein statur.

Mynd 1 vísir ymiskar avbjóðingar av trygdar-, verju- og tilbúgvingarligum slag, sum føroyska samfelagið kemur út fyri. Myndin vísir eisini teir vígvallir, sum strategisk leiðsla skal útinnast í mun til fyri at føroyskir myndugleikar kunnu handfara hesar avbjóðingar.

Mynd 1
Men áðrenn eg greiði frá, hvussu farast kann fram strategiskt fyri at leggja niður forðingar soleiðis, at ein trygdar- og verjupolitikkur kann orðast fyri Føroyar, skal eg fyrst greiða eitt sindur frá um Tilbúgvingarráðið og Tilbúgving Føroya. Í hesum sambandi eisini teir fyrimunir, ið eru við at brúka hetta ráðið og hesa tilbúgvingarætlan, sum tvey snúningspunkt í handfaringini av trygdar-, verju- og tilbúgvingarligum avbjóðingum í Føroyum.

2. Tilbúgvingarráðið

Tilbúgvingarráðið er skipað sambært tilbúgvingarlógini § 4, sum bleiv sett í gildi í 2012 og sum er soljóðandi:

Avbjóðingar trygd, verja og tilbúgving

Eyðkenni:
- Altljóða rák
- Kreppu samanhangur
- Totalverjan
- Trygdar- og verjupolitikkur

Sea Shepherd-málið

ST og ES stýring

Loft- og sjóferðsla

Cyberspace/KT

Alheimsfarsóttir (Pandemiir)

Anita-málið

Føroyar

Politiskt stig
Stjórnarráðsstig
Operativt stig

Strategisk leiðsla

Mentan og søgu vígvøllur

Politiskur vígvøllur

Tilvitsku- og vitanar vígvøllur

Forðingar

Forðingar

Mynd 1. Avbjóðingar í Føroyum av trygdar-, verju- og tilbúgvingarligum slag og handfaring av hesum avbjóðingum við útinnan av strategiskari leiðslu á ymiskum vígvøllum (Weihe Joensen, H. 2015 við íblástri frá Marcussen, M.)

§ 4. Skipað verður eitt Tilbúgvingarráð, sum skal ráðgeva landsstýrismonnum í tilrættisleggingini av tilbúgvingini. Landsstýrismenn leggja týðandi tilbúgvingarmál og øll uppskot til lógir og kunngerðir viðvíkjandi tilbúgving fyri Tilbúgvingarráðið til ummælis. Tilbúgvingarráðið kann eisini av sínum eintingum taka tilbúgvingarmál upp til viðgerðar.

Í viðmerkingunum til § 4 í lógaruppskotinum stendur skrivað um endamáli við Tilbúgvingarráðnum:

Endamálið hjá ráðnum er at tryggja yvirskipaðu myndugleikunum eitt fullfíggað fakligt grundarlag fyri avgerðum um tilrættislegging av tilbúgvingini.

Um manningina í Tilbúgvingarráðnum stendur skrivað í somu viðmerkingum m.a. soljóðandi:

Skotið verður upp, at ráðið hevur eina avmarkaða fasta manning, men at ráðið verður víðkað við viðkomandi manning til viðgerð av ymiskum fakøkjum. Tað verður uppgávan hjá formanninum, sum umboðar tilbúgvingarsamskipanina, at tryggja, at viðkomandi førleikar verða tiknir við í Tilbúgvingarráðið, tá tað er neyðugt.

Tilbúgvingarráðið er sostatt skipað við tí endamáli, at ráðgeva yvirskipaðum myndugleikum í Føroyum um tilbúgvingarmál, bæði tá hesi mál vera lögð til rættis í “friðartíð”, men eisini tá átrokandi tilbúgvingarmál stinga seg upp í “ófriðartíð”. Hjáveran av Sea Shepherd felagsskapinum í Føroyum er dømi um eitt tilbúgvingarmál, sum skapar “ófrið” í Føroyum, og sum tí eigur at verða viðgjørt í Tilbúgvingarráðnum.

2.1 Fyrimunurin við at brúka Tilbúgvingarráðið í handfaringini av trygdar-, verju- og tilbúgvingarmálum

Tilbúgvingarráðið hevur sum nevnt eina fasta manning, men líka so týðningarmikið er tað, at viðkomandi myndugleikar og/ella persónar verða tiknir við í ráðið, tá tað er brúk fyri tí. Hetta ger seg millum annað galdandi í mun til handfaring av Sea Shepherd – ein handfaring, sum er eitt samstarv í totalverjuhøpi millum danska hervaldið,

politíið, føroyskar landsmyndugleikar, kommunur og ávísar privatar aktørar. Tað er tí møguligt, at føroyskir og danskir myndugleikar saman í Tilbúgvingarráðnum umrøða avbjóðingarnar í sambandi við Sea Shepherd felagsskapin.

Hóast formaðurin í Tilbúgvingarráðnum er farin úr starvið, so kann næstformaðurin í ráðnum, sum er Fútin, kalla inn til fundar. Fútin hevur frammanundan ein høvuðsleiklut, tá talan er um at samskipa átakið hjá totalverjuni móttvegis Sea Shepherd felagsskapinum. Fútin hevur nevnliga ábyrgdina av, sambært donsku rættargangslógini, sum er sett í gildi í Føroyum, at politíið heldur lóg og landaskil í Føroyum. Í serligum og størri átøkum, sum Sea Shepherd felagsskapurin er eitt dømi um, fær Fútin og politíið bert hildið lóg og landaskil, um hjálp fæst frá aktørunum í totalverjuni, sum nevndir eru omanfyri.

2.1.1 Tilbúgvingarráðið má virka proaktivt

Nevnda áseting § 4 í tilbúgvingarlógini leggur upp til, at Tilbúgvingarráðið eisini tekur tilbúgvingarmál upp til viðgerðar av sínum eintingum. Tað vil siga, at ráðið allatíðina má fylgja við og taka stóðu til, um ávís tilbúgvingarmál eru av slíkum átrokandi slag, at tey mugu viðgerast beinanvegin og frammanundan ásettu fundartíðspunktini.

Tað hevði verið natúrligt, at umrøtt avbjóðingarnar við Sea Shepherd felagsskapinum í Tilbúgvingarráðnum. Ráðið er til tað sama, eisini til at viðgera trygdar- og verjumál, sum eg havi allýst Sea Shepherd felagsskapin til at vera. Tilbúgvingar-, trygdar- og verjumál hoyra saman bygnaðarliga og søguliga, sum eg havi víst á omanfyri í hesari greining.

Í tí sambandi hevði tað verið skilagott, at tikið fólk inn í Tilbúgvingarráðið eftir tørvi til at ráðgeva føroyskum og donskum myndugleikum, og sum kunnu koma við ítøkiligum hugskotum til átøk av lóggávu- og skipanarligum slag – átøk, sum kunnu verja føroyska samfelagið í mun til Sea Shepherd felagsskapin.

3. Tilbúgvingarráðið eigur at samganga við tilbúgvingarætlanini nevnd Tilbúgving Føroya

Táverandi Tilbúgvingarstovnur Føroya (nú Vørn) lat á sumri 2012 úr hondum eina tilbúgvingarætlan fyri Føroyar nevnd Tilbúgving Føroya. Tilbúgvingarætlanin bleiv gjørd í samstarvi við lands- og kommunalar myndugleikar, men henda tilbúgvingarætlan er enn ikki sett í gildi í Føroyum.

Í viðmerkingunum til uppskot til áðurnevndu tilbúgvingarlóg, s. 9 stendur skrivað m.a. soljóðandi um endamáli við Tilbúgving Føroya:

Við síðuna av tilbúgvingarlógini verður arbeitt við at gera eina samvirkandi tilbúgvingarætlan fyri Føroyar. Tað er uppgávan hjá landsstýrismanninum í tilbúgvingarkomandi pørtum, at tryggja, at ein slík ætlan verður gjørd fyri, hvussu ymisku sektorøkini og kommunalu tilbúgvingarnar kunnu virka sum ein eind.

Arbeitt verður við at gera eina tilbúgvingarætlan, nevnd Tilbúgving Føroya, sum skipar ein bygnað fyri kreppustýring í Føroyum, sum er ein sjálvstøðug eind, og vísir til og hevur sum fyrimynd National Beredskabsplan í Danmark. Bygnaðurin verður kjølfestur á politiskum stigi í landsstýrinum og á fakligum embætismannastigi við einum Kreppustápi. Landsstýrið og kreppustápurin kunnu í einstøkum førum, tá talan er um eina serliga skaðahending, størri vanlukku ella kreppu, sum kann hava eina stóra ávirkan á tað føroyska samfelagið, virka sum ein kreppustýringseind.

Henda tilbúgvingarætlan, Tilbúgving Føroya, sum var gjørd klár til brúk á sumri í 2012, átti at verið sett í gildi í Føroyum. Á henda hátt kundu mannagongdirnar, ið eru ásettar í Tilbúgving Føroya, verið brúktar í Tilbúgvingarráðnum sum samtíðis kundi virka sum eitt kreppuráð, tá serligar og/ella størri hendingar gera seg galdandi í Føroyum.

4. Forðingar í ríkisfelagsskapinum, sum arbeiddast má við, tá trygdar-